

თემატიკური კატეგორიები

**აჭარის საკითხი ბაგათ “ნიუ-იორკ
ტაიმსის” ჟურნალში
(1918-1921 წლებში გამოქვეყნებულ პუბლიკაციათა მიხედვით)**

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის პერიოდში იმჟამინდელი მსოფლიოს ჰეგემონი სახელმწიფოები საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ როგორც ჩვენი ქვეყნის “სახლავო კარიბჭედ” წოდებული ბათუმის, ისე მთელი აჭარის ცხოვრებაში. ეს მოვლენა არსებითად იყო განპირობებული მათი სამხედრო, პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესებით ხსენებული რეგიონისადმი. პირველ ყოვლისა, სწორედ ამ მოვლენით უნდა აიხსნას ის გარემოება, რომ 1918-1921 წლებში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შესახებ “ნიუ-იორკ ტაიმსში” დაბეჭდილ პუბლიკაციათა დიდი ნაწილი ბათუმისადმი მიძღვნილი. ხსენებულ სტატიათა უმეტესობა ავტორთა ხელმოწერის გარეშეა გამოქვეყნებული და, როგორც ჩანს, თავად რედაქციის მიერაა დაწერილი საინფორმაციო სააგენტოებიდან მოწვდილ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, ცალკეულ შემთხვევებში კი დასახელებულ პუბლიკაციათა ავტორებად ისეთი ცნობილი ყურნალისტები გვევლინებიან, როგორებიც იყვნენ: ედვინ ჯიმსი, “ნიუ-იორკ ტაიმსის” მთავარი რედაქტორი 1932-1951 წლებში, ჩარლზ გრასტი და სხვები.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რითაც ბათუმისადმი მიძღვნილ პუბლიკაციათა დიდი ნაწილი იქცევა განსაკუთრებულ ყურადღებას, ქალაქის უარესად ხელსაყრელი სტრატეგიული ადგილმდებარეობისა და უდიდესი სავაჭრო-ეკონომიკური პოტენციალის წინა პლანზე წამოწევაა. პირველ ყოვლისა, სწორედ ამ ფაქტორებით იყო განპირობებული ის გარემოება, რომ ბათუმზე თავისი ზეგავლენის გავრცელებას არაერთი სახელმწიფო ცდილობდა – მეზობლებიცა და პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულნიც. აღნიშნულ პრობლემას გაზეთმა “ნიუ-იორკ ტაიმსმა” არა მარტო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის პერიოდში მიუძღვნა არაერთი პუბლიკაცია, არამედ ჩვენი ქვეყნის გასაბჭოების შემდგომაც.

როგორც ცნობილია, კავკასიაში თურქეთის სამხედრო აგრესიის შეჩერება მხოლოდ პირველი მსოფლიო ომის მიწურულს მოხერხდა. კერძოდ, 1918 წლის 30 ოქტომბერს გაფორმებული მუდროსის ზავით თურქეთი იძულებული გახდა მთლიანად დაეთმო თავის პოზიციები ამიერკავკასიაში. აღნიშნულ მოვლენას “ნიუ-იორკ ტაიმსიც” გამოეხმაურა და ამ საკითხისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ პუბლიკაციაში ხსენებული საზავო ხელშეკრულებიდან ბათუმთან დაკავშირებული ამონარიდიც კი არის მოყვანილი. კერძოდ, გაზეთის ინფორმაციით, “მოკავშირეთა ოფიცრები განახორციელებენ კონტროლს იმჟამად თურქეთის დაქვემდებარებაში არსებულ ყველა რკინიგზაზე, მათ შორის, ამიერკავკასიაშიც; მათი განლაგება უნდა მოხდეს თავისუფლად, მოკავშირეთა ნების სრული გათვალისწინებით,

მიუხედავად იმისა, თუ რა დამოკიდებულება იქნება მოსახლეობაში. აღნიშნული მუხლი ითვალისწინებს მოკავშირეთა მხრიდან ბათუმის ოკუპაციასაც. თურქეთს არა აქვს უფლება პროტესტი განაცხადოს მოკავშირეთა ბაქოში შესვლაზე” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი,” 3 ნოემბერი, 1918 წ.).

სამწუხაროდ, ამიერკავკასიაში თურქეთის აგრესიის ალაგმვას საქართველოსთვის ბევრი არაფერი მოუტანია სასიკეთო, რადგან ამ აგრესორის ადგილი ბათუმისა და მთლიანად რეგიონის ახალმა ოკუპანტმა - დიდმა ბრიტანეთმა დაიკავა. აღნიშნული საკითხისადმი მიძღვნილ სტატიებში არა მხოლოდ ინგლისის ინტერესებსა და მის მიერ გატარებულ პოლიტიკაზეა გამახვილებული ყურადღება, არამედ ქართული მოსახლეობის უარყოფით დამოკიდებულებაზეც ოკუპანტებისადმი.

“ნიუ-იორკ ტაიმსის” პუბლიკაციების მიხედვით ნათელი წარმოდგენა გვექმნება იმ კოლონიური პოლიტიკის არსზე, რომელსაც დიდი ბრიტანეთი ატარებდა ბათუმისა და მთელი რეგიონის მიმართ. მაგალითად, 1920 წლის 5 მაისის ნომერში დაბეჭდილ წერილში ნათქვამია, რომ “პროტექტორატის მსგავსი მმართველობა ჩამოყალიბდა აზერბაიჯანსა და მის მეზობელ საქართველოში. ბრიტანეთი მთავარი წარმმართველი ძალა რეგიონში მას შემდეგ გახდა, რაც მან კონტროლი დააწესა ბაქო-ბათუმის სარკინიგზო ხაზზე. აღსანიშნავია, რომ ბათუმი კვლავ რჩება ბრიტანეთის ჯარების მიერ გამაგრებულ ქალაქად... ერთის მხრივ ბაქო-ბათუმის გზის, მეორეს მხრივ კი ბალტიისპირეთის პროტექტის კონტროლით ბრიტანეთს შეუძლია მიიღოს ყველაფერი, რასაც მოისურვებს” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი”, 5 მაისი, 1920).

მსგავსი ხასიათისაა კიდევ ერთი პუბლიკაცია, სადაც ბრიტანეთის იმჟამინდელი პოლიტიკის განხილვასთან ერთად, მცირე ისტორიული ექსკურსიცაა მოცემული. კერძოდ, სტატიაში ნათქვამია, რომ დამოუკიდებლობის გამოცხადების პერიოდისთვის “საქართველოში გერმანია იყო მძლავრად წარმოდგენილი, ხოლო აზერბაიჯანში თურქული გავლენა სჭარბობდა. თუმცა, სავარაუდოა, რომ ბრიტანეთი რეგიონში მათ ორივეს ჩაანაცვლებს... როგორც ჩანდა, ბრიტანეთის სამხედრო სამინისტრო გასულ იანვარს მზადყოფნას გამოთქვამდა ბოლშევიკებისაგან დაეცვა კავკასია, თუმცა ბატონმა ლოიდ ჯორჯმა (ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი 1916-1922 წლებში — ო. ნ.) მოულოდნელად შეცვალა გადაწყვეტილება შერიგების, “ვაჭრობისა და თანამშრომლობის” შეთავაზების სასარგებლოდ... აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ საქართველოში ბრიტანეთის ყოფნას მოსახლეობაში ძალიან დიდი ოპოზიცია გააჩნია” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი”, 11 მაისი, 1920 წ.).

ყოველივე ზემოთქმულთან ერთად, აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ როგორც ევროპული სახელმწიფოები, ასევე ამერიკის შეერთებული შტატები, განსხვავებით საქართველოსგან, ძალზე დიდ ყურადღებასა და გულშემატკივრობას იჩენდნენ სომხეთის მიმართ. ეს რომ ნამდვილად ასე იყო, ამას გაზეთ “ნიუ-იორკ ტაიმსში” გამოქვეყნებული ის წერილებიც ნათლად ადასტურებს, რომლებშიც ძალზე მკაცრად და გამოხილი თურქეთის მხრიდან სომეხთა გენოციდი, იმაზე კი საერთოდ არაფერია ნათქვამი, თუ როგორ არაკეთილმეზობლურად იქცეოდა თავად სომხეთი მის ირგვლივ მყოფი სახელმწიფოების, მათ შორის საქართველოს, მიმართ.

ამერიკელთა მხრიდან სომხეთისადმი გამოჩენილი მართლაც უპრეცედენტო მხარდაჭერის დასტურად აქ “ნიუ-იორკ ტაიმსის” 1920 წლის 29 მაისის ნომერში დაბეჭდილი სტატიაც შეგვიძლია მივიჩნიოთ სათაურით “უილსონი (საუბარია ამერიკის 28-ე პრეზიდენტი ვუდრო უილსონზე 1913-1921 წწ. - ო. ნ.) ბათუმზე, როგორც სომხეთის პორტზე”. სტატიის შინაარსსაც რომ თავი დავანებოთ, აღნიშნული პუბლიკაციის სათაურიც კი მკაცრად დასაგმობი და აღმაშფოთებელია, რადგან იგი ყოველად უსაფუძვლოდ და სრულიად გაუმართლებლად არღვევს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას და ხელაღებით უგულვებელყოფს ჩვენი ქვეყნის სუვერენიტეტს. უშუალოდ პუბლიკაციაში კი ე. წ. ის “არგუმენტებიცაა” მოყვანილია, რატომ უნდა გამხდარიყო ბათუმი “სომხური პორტი”. კერძოდ, ამასთან დაკავშირებით სტატიაში ნათქვამია:

“სომხეთის საზღვრების დამდგენ არბიტრაჟზე პრეზიდენტმა უილსონმა დაყინებით მოითხოვა, რომ ახალ რესპუბლიკას მისცემოდა ზღვაზე გასასვლელი ბათუმის მეშვეობით. ეს მაშინ, როდესაც აღნიშნული ქალაქი, წინასწარი შეთანხმებით, უნდა გამხდარიყო მოკავშირეთა დაქვემდებარებაში მყოფი თავისუფალი პორტი. ბათუმი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პორტია შავ ზღვაზე... პრეზიდენტმა სწორედ ამ პორტში საბრძოლო გემებისა და ფლოტის გასაგზავნად სთხოვა სენატს რეზოლუციის მიღება, რათა ამით შესძლებოდათ ამერიკელი მოქალაქეებისა და მათი საკუთრების დაცვა” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი”, 29 მაისი, 1920 წ).

სამწუხაროდ, როგორც ვხედავთ, დასავლეთის სახელმწიფოები, იქნებოდნენ ისინი ევროპული სახელმწიფოები, თუ ამერიკის შეერთებული შტატები, არა თუ რაიმე ფორმით არ გვეზარებოდნენ დამოუკიდებლობის შენარჩუნებაში, არამედ თავიანთი ქმედებით უდიდეს ზიანსაც კი აყენებდნენ ჩვენს სუვერენიტეტს. ბათუმის არასომხურ ქალაქად ქცევაში კი, რაგინდ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, უადრესად მნიშვნელოვანი როლი საბჭოთა რუსეთთან 1920 წლის 7 მაისს გაფორმებულმა ხელშეკრულებამ ითამაშა. როგორც “ნიუ-იორკ ტაიმსის” ერთ-ერთი პუბლიკაცია იუწყება, სწორედ ამ ფაქტმა ააღებინა ზემოთქმულ განზრახვაზე ხელი პრეზიდენტი უილსონს. ნათქვამის დასტურად დავიმოწმებ ციტატას სტატიიდან:

“ცუდმა ქარმა დაჰბერა სომხეთისათვის, გაფორმდა რა ხელშეკრულება საქართველოს რესპუბლიკასა და მოსკოვს შორის, რომლის ძალითაც რუსეთმა ცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა და მისი უფლებები ბათუმზე. ეს ნიშნავს, რომ ამ შეთანხმებით საქართველო კიდევ უფრო გაძლიერდა, ვიდრე სომხეთი... დღესდღეობით სომხეთს არ აქვს ზღვაზე გასასვლელი. ცნობილია, რომ პრეზიდენტმა უილსონმა მოითხოვა სომხეთის საზღვრების დელიმიტაცია და გამოთქვა თანხმობა სომხეთს გადასცემოდა ტრაპიზონი” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი”, 30 მაისი, 1920 წ).

საბოლოოდ, ბათუმისა და ზოგადად მთელი აჭარის საქართველოსთვის მიკუთვნების საკითხი რუსეთ-თურქეთის 1921 წლის 16 მარტის მოსკოვის ხელშეკრულების საფუძველზე გადაწყდა; გადაწყდა მაშინ, როდესაც ჩვენი ქვეყანა უკვე ანექსირებული იყო საბჭოთა რუსეთის მიერ. შესაბამისად, აღნიშნული გადაწყვეტილება რუსეთმა, უპირველეს ყოვლისა, თავისი

სახელმწიფოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე მიიღო და არა ქართული მხარისა. ამის დასტურად აქ თუნდაც იმის გახსენებაც იკმარებს, რომ ქართული მხარის დაუკითხავად საბჭოთა ხელისუფლებამ თურქეთის სანაცვლოდ ართვინისა და არტაანის ოლქები გადასცა. გარდა ამისა, კიდევ ერთი პირობა, რომელიც თურქეთმა ბათუმისა და მთლიანად აჭარის დათმობის სანაცვლოდ წამოაყენა, ის იყო, რომ რეგიონს აუცილებლად უნდა ჰქონოდა ფართო ავტონომია, რომლის არსებობის გარანტიც თავად იქნებოდა. ასე შეიქმნა, საქართველოს სსრ რევკომის 1921 წლის 16 ივლისის დეკრეტით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ოფიციალურად.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ მოვლენას ეხმაურება "ნიუ-იორკ ტაიმსი". მაგალითად, 1921 წლის 21 მარტის პუბლიკაციაში აღნიშნული იყო: "დეილი ჰერალდის ინფორმაციით, საბჭოთა რუსეთსა და თურქეთის ხალხთა ასამბლეას შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, ... რომლის ძალითაც თურქეთი აღიარებს საქართველოს სიუზერენობას ბათუმსა და მის ოლქზე მათზე ფართო ავტონომიის მიცემის უფლებით. თურქეთი ასევე გარანტირებულად უნდა იყოს თავისუფალი ყოველგვარი გადასახადებისგან და ვალდებულებისგან ბათუმის პორტით სატრანზიტო ტვირთის გადაზიდვის დროს" ("ნიუ-იორკ ტაიმსი", 21 მარტი, 1921 წ). რუსეთ-თურქეთის ზემოხსენებულ ხელშეკრულებას, ასევე, ეხმაურება "ნიუ-იორკ ტაიმსის" 1921 წლის 7 ნოემბრის ნომერიც.

საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ "ნიუ-იორკ ტაიმსში" ბათუმის შესახებ გამოქვეყნებულ სტატიათა შორის ისეთ პუბლიკაციებსაც ვხვდებით, რომლებშიც არა მხოლოდ იქ შექმნილ სიტუაციაზეა საუბარი, არამედ ქალაქის მნიშვნელოვან როლზეც მთელ რეგიონში მიმდინარე მოვლენათა კონტექსტში. მაგალითად, როგორც ცნობილია, 1920 წლის 24 სექტემბერს სომხეთმა ომი გამოუცხადა თურქეთს. თუმცა მათ თურქეთისათვის სათანადო სამხედრო წინააღმდეგობის გაწევა ვერ შეძლეს და თურქთა არმიამ, ქაზიმ ქარაბეჩიროს მეთაურობით, 30 ოქტომბერს ჯერ ქალაქი ყარსი, 7 ნოემბერს კი ქალაქი ალექსანდროპოლი (დღევანდელი გიუმრი) დაიკავა. სომხეთის მთავრობა, ერევნისა და ემბიადინის დაკარგვის საფრთხის გამო, იძულებული გახდა დახმარებისათვის საბჭოთა რუსეთისთვის მიემართა და ალექსანდროპოლის საზავო ხელშეკრულების პირობებს დასთანხმებოდა.

ეს ყველაფერი აქ იმიტომაც გავიხსენე, რომ სომხეთ-თურქეთის ხსენებულ ომს "ნიუ-იორკ ტაიმსი" გამოეხმაურა და ამ მოვლენებში ბათუმის, როგორც საზღვაო ქალაქის, როლზეც გაამახვილა ყურადღება. მეტი სიცხადისათვის დავიმოწმებ თავად სტატიას: "სომხეთის დედაქალაქი ევაკუირებულია, რის გამოც დიდი სარკინიგზო მიმოსვლა ალექსანდროპოლსა და საქართველოს დედაქალაქ თბილისს შორის განუსაზღვრელი ვადით იქნა შეწყვეტილი..."

"ახლო აღმოსავლეთის დახმარების ამერიკული კომიტეტის" (ორგანიზაცია დაარსდა 1915 წელს - ო. ნ.) გენერალური მდივნის ჩარლზ ვიკერის (Charles V. Vickery) განცხადებით, კავკასიაში შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, პროდუქტებით, ტანსაცმლითა თუ სხვა საჭირო ნივთებით დატვირთული გემები უკვე ზღვაში არიან და ბათუმს უახლოვდებიან. აღნიშნული ტვირთი შეიცავს 5,813,000 შეკვრა ძველ ტანსაცმელსა და ფეხსაცმელს, 5,220 დიდ შეკვრა ბრინჯს, 1,680 შეკვრა შაქარს, 260 ტონა საპონსა და სხვა ნივთებს..." ("ნიუ-იორკ ტაიმსი", 16 ნოემბერი, 1920 წ).

გაზეთის იმავე ნომერში გამოქვეყნებულია მეორე სტატიაც, რომელიც ასევე სომხეთის გარშემო არსებულ პრობლემას ეხება და მის შედეგებს უფრო მეტად სავაჭრო-ეკონომიკური კუთხით განიხილავს. კერძოდ, გაზეთის აზრით, “თურქეთის აგრესიამ სომხეთისადმი და ამ უკანასკნელის უუნარობამ რაიმე წინააღმდეგობის გაწევისა, ბრიტანეთის ინტერესები კავკასიაში ძალიან შეარყია. სარკინიგზო ხაზის დაგეგმილი მშენებლობა, რომელიც ბათუმიდან უნდა დაწყებულიყო, თურქეთის სომხეთზე გამარჯვების გამო ჩაიშალა”.

სამწუხაროდ, იმის შესახებ, თუ რა მარშრუტს გაივლიდა ხსენებული სარკინიგზო ხაზი და რომელი იქნებოდა საბოლოო პუნქტი, სტატიაში არაფერია ნათქვამი. თუმცა, ის რომ აღნიშნული პროექტი არა მხოლოდ სტრატეგიული მხრივ იქნებოდა უაღრესად მნიშვნელოვანი, არამედ სავაჭრო-ეკონომიკური თვალსაზრისითაც, ალბათ, უდავოა.

გაზეთი “ნიუ-იორკ ტაიმსი” საბჭოთა რუსეთთან საქართველოს დაპირისპირებასთან დაკავშირებულ მოვლენებში ბათუმის ძალზე მნიშვნელოვან როლზეც ამახვილებს ყურადღებას. მაგალითად, აი, როგორ ახასიათებს ჩვენს ქვეყანაში შექმნილ სიტუაციას გაზეთის 1921 წლის 19 თებერვლის ნომერში გამოქვეყნებული პუბლიკაცია სათაურით “გავრცელებული ცნობით, საბჭოთა ჯარმა თბილისი აიღო”: “სარწმუნო ინფორმაციით, საბჭოთა არმიამ თბილისის ოკუპაცია მოახდინა. საქართველოს მთავრობა და მოკავშირეთა წარმომადგენლები ბათუმში გაემგზავრნენ, სადაც შეერთებული შტატების კონსული მოზერი და “ახლო აღმოსავლეთის დახმარების ამერიკული კომიტეტის” ბევრი თანამშრომელიც იმყოფებიან. ბათუმში არის ასევე შეერთებული შტატების ორი გამანადგურებელი ტორპედოს ნავი “ბარკერი” (Barker) და “ვიპლი”.

რუსული ჯარების მიერ ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციასთან დაკავშირებით კიდევ უფრო დეტალურ ინფორმაციას გვაწვდის გაზეთის მომდევნო ნომერი. პუბლიკაციის ცნობით, “მოსკოვის ხელისუფლებისა და თურქების შეთანხმების შემდეგ, ბოლშევიკურმა ჯარებმა ააოხრეს საქართველოს რესპუბლიკა. ქართულმა მთავრობამ კი მანამდე დატოვა თბილისი, სანამ მას საბჭოთა ძალები დაიკავებდნენ. გავრცელებული ინფორმაციით, საქართველოს მთავრობა შეჩერდა ქუთაისში, თბილისიდან ბათუმში რკინიგზით მიმავალ გზაზე... ფრანგული კრეისერი კონსტანტინოპოლიდან ბათუმისკენ გამოემართა.

როგორც ბათუმიდან იტყობინება ამერიკის წარმომადგენელი ჩარლზ მოზერი, რომლის ოფისიც ცოტა ხნის წინ თბილისში იყო განთავსებული, ყველა ამერიკელი უსაფრთხოდაა. მაგრამ არსებობს საშიშროება, რომ თბილისში არსებული მდიდარი მალაზიები და სასახლეები გაძარცვული იქნება. მათ შორის, ვინც ცოტა ხნის წინ თბილისში მოღვაწეობდა, იყვნენ: ამერიკის კონსული (1919-1921 წლებში — ო. ნ.) ჯონ რანდოლფი და ვიცე-კონსული (1917-1921 წლებში — ო. ნ.) ჰუკერ დულიტილი, ასევე ამერიკის სავაჭრო აგენტები: გრიფინი, სმიტი (Smythe) და პერდიკარისი, “ახლო აღმოსავლეთის დახმარების ამერიკული კომიტეტის” დირექტორი ერნესტ იაროუ თავისი მეუღლით...” (“ნიუ-იორკ ტაიმსი”, 20 თებერვალი, 1921 წ.).

დამოწმებული პუბლიკაციისადმი ინტერესს განსაკუთრებით ზრდის ის ფაქტი, რომ მისი მეშვეობით რედაქციამ თავის მკითხველებს ჩვენი ქვეყნის მთავრობის მიერ თბილისის დატოვების, ქუთაისში გადასვლის, ბოლშევიკური

ჯარების მიერ საქართველოს რესპუბლიკის დამხობისა და თბილისში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების ამბავი ამ ტრაგიკული მოვლენის მოხდენამდე ხუთი დღით ადრე აუწყა თითქმის ზედმიწევნითი სიზუსტით, რაც პირადად ჩემთვის ძნელად ასახსნელ ფაქტს წარმოადგენს.

იმ დროისათვის (19-20 თებერვალი) კი, როცა ხსენებული წერილი იწერებოდა, საქართველოს მთავრობა არა თუ თბილისიდან არ აპირებდა სადმე წასვლას, არამედ ქართულმა არმიამ მტერს უკანაც კი დაახევინა. ეს რომ ნამდვილად ასეა, ამას თუნდაც ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ აღნიშნული პუბლიკაციის გამოქვეყნებიდან ზუსტად ერთი დღის შემდეგ, 21 თებერვალს, სწორედ თბილისში მოწვეულმა დამფუძნებელმა კრებამ დაამტკიცა საქართველოს პირველი კონსტიტუცია.

ბოლო სტატია, რომელიც "ნიუ-იორკ ტაიმსში" ბათუმის შესახებ გამოქვეყნდა, 1921 წლის 23 აპრილით თარიღდება. მასში ბათუმსა და ზოგადად მთელს საქართველოში საბჭოთა ოკუპაციის შემდგომი პერიოდი განხილული. როგორც ზემოხსენებული პუბლიკაციიდან ირკვევა, საოკუპაციო რეჟიმმა თავისი მმართველობის დამყარების პირველ ხანებში ამერიკის მოქალაქეებსა და "ახლო აღმოსავლეთის დანმარების ამერიკული კომიტეტის" თანამშრომლებს მოქმედების სრული თავისუფლება მიანიჭა.

საბოლოოდ, არ გადავაჭარბებთ, თუ ვიტყვით, რომ 1918-1921 წლებში "ნიუ-იორკ ტაიმსში" ბათუმის შესახებ გამოქვეყნებული პუბლიკაციები, მიუხედავად მათში არსებული ინფორმაციული უზუსტობებისა და მოვლენათა არაობიექტური შეფასებებისა, მაინც უნდა მივიჩნიოთ საგულისხმო მასალად აღნიშნული პერიოდის ბათუმსა და აჭარაში მიმდინარე მოვლენებისადმი საერთაშორისო საზოგადოების დამოკიდებულების შესასწავლად და სიღრმისეულად გასააზრებლად.

დამოწმებული ლიტერატურა

გაზეთი ნიუ-იორკ ტაიმსის 1918-1921 წლების ნომრები.
საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე, თბ., 2003.
<http://burusi.wordpress.com>
<http://politicalgraveyard.com/geo/ZZ/GG.html>.

OTAR NIKOLEISHVILI**ISSUE OF AJARA ON THE PAPER OF “THE NEW YORK TIMES”
(Based on the publications published in 1918-1921 years)**

During the period of the Democratic Republic of Georgia, the most powerful countries of the world played the important role in the life of Batumi and the whole Ajara Region. This interest, first of all, was stipulated by the military, political and economic importance of above mentioned region. This is the only explanation that the most of the publications of “New York Times” about Georgia, published in 1918-1921, are dedicated to Batumi.

Besides, some mistakes and less objectivity in some of those articles, we should consider them as a very important research materials for the estimation of the international community to the historical events, which were held in 1918-1921 in Batumi and in the whole Ajara Region.